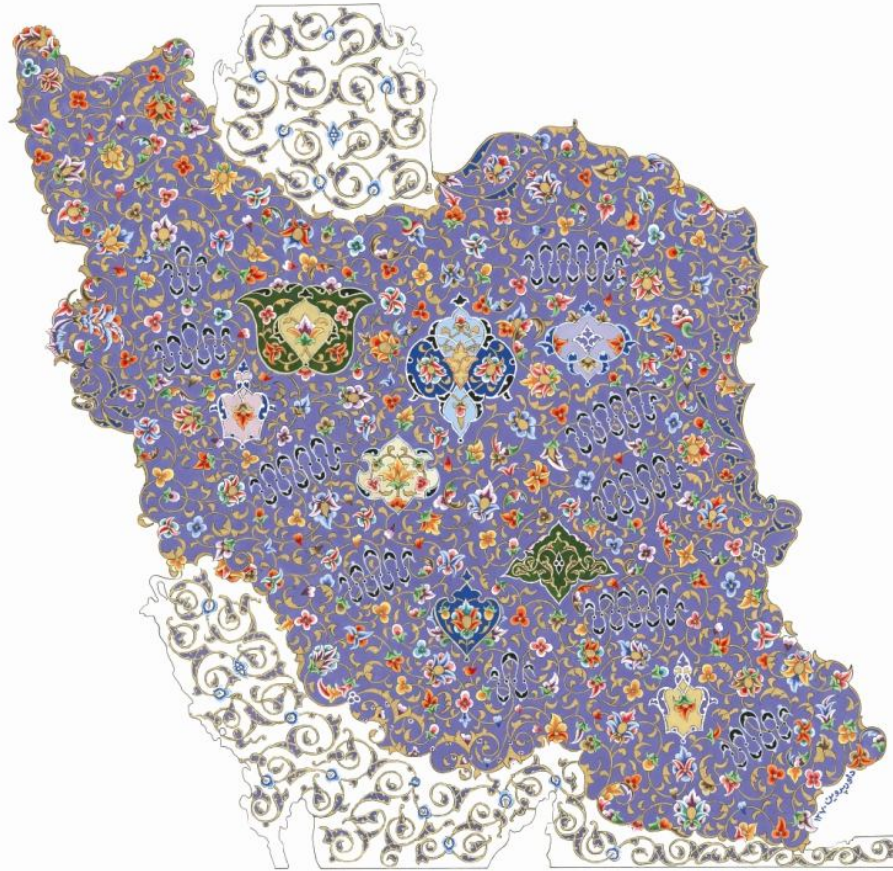

تذهیب هنر اصیل و مقدس ایرانیان

تذهیب هنر سنتی و اصیل صفحه آرایی و کتاب آرایی ایرانیان است ، هنری مقدس که اشکال آن تجریدی و انتزاعی و زابیده فکر و اندیشه هنرمند ایرانی است که در خدمت آرایش و زیباسازی صفحات کتاب مقدس قرآن ، دیوان شاعران ، کتابهای نفیس و ماندگار و همچنین قاب کردن مینیاتور و خوشنویسی قرار داشت و اکنون با تحولات شگرفی که بخود دیده است بعنوان هنری مستقل مطرح است . نمونه نقوش آن را در طبیعت نمیتوان یافت ولی نشأت گرفته از طبیعت است . گل شاه عباسی و گل های سه پر و چهارپر بادامی ، بادام هایی را می مانند که با نظم و ترتیبی خاص کنار هم چیده شده اند تا آفرینشی نو را روایت کنند ، بته جقه آن سروی را می ماند که با نسیمی ملایم به این سو و آن سو در حال ترقص است ، اسلیمی ماری اش تصویرگر ماری است جهنده و خوش خط و خال ، اسلیمی دهن اژدری ، اژدهای نفس انسانی است که با افساری ، دهان آتشین آن به مهار انسان در آمده است ، شمسه نمادی است از خورشید

جهان افروز که با شرفه های نجیب اش یادآور تلالو نور خورشید به جهان هستی و غلبه بر تاریکی هاست .

تذهیب از لغت "ذهب" عربی و به معنی طلاکاری کردن ، زراندود نمودن ، زرنگاری کردن و در کل ، هر چیزی را که بخواهند طلاکاری کنند اطلاق می شود ، اثر طلاکاری شده را " تذهیب " و هنرمند آنرا "مُذَهَّب " گویند .

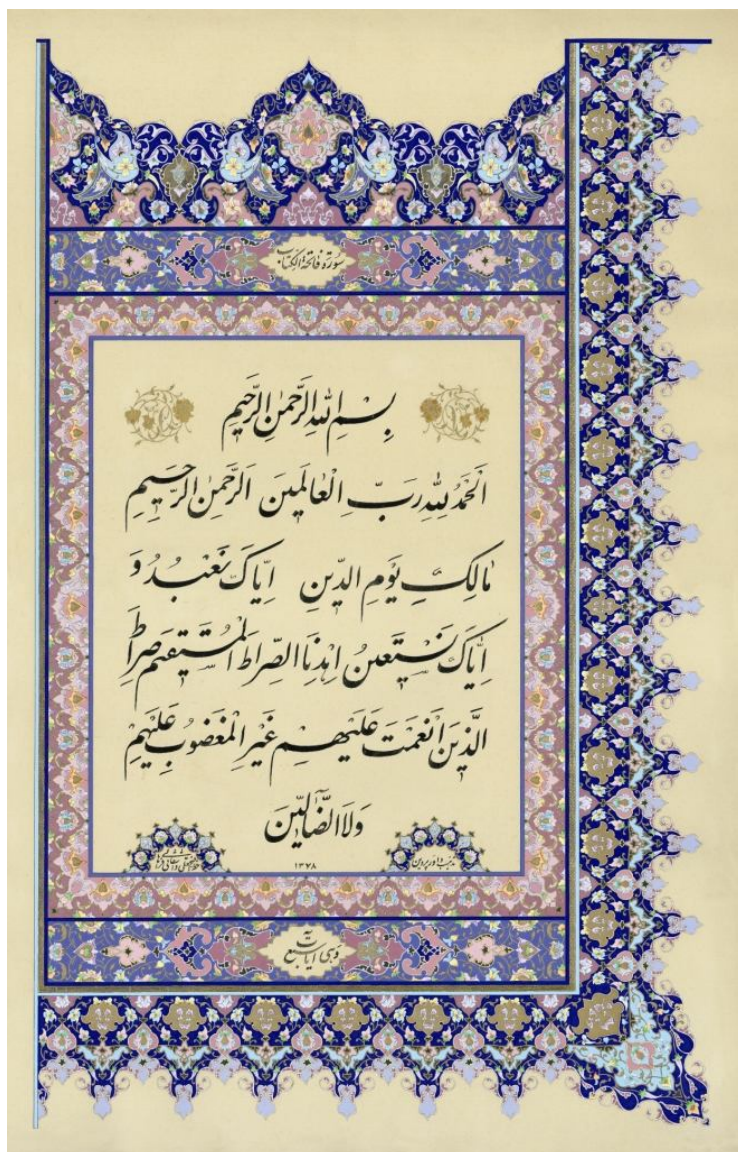
پیشینه تاریخی آن به دوران سنگی و حجاری ها و سنگ نبشته های عصرسنگی برمی گردد ، آثار کشف شده از دوران سنگی در "لرستان " ایران بیانگر آن است که انسان های نخستین برای تزیین ظروف خود از قبیل کاسه و بشقاب و نمای ساختمان و سرستون ها و طاقچه ها از اشکال و فرم ها و گل های قرینه سازی شده به شکل ابتدایی استفاده می نمودند . آثار بجا مانده در تخت جمشید و بناها و ظروف بیادگار مانده از اشکانیان و ساسانیان بیانگر آن است که ایرانیان زیبایی برای تزیین کاخ ها و بناهای مذهبی و ظروف خود استفاده های فراوانی از گلهای نیلوفر آبی و لوتوس با شاخ و برگهای به هم پیوسته و پیچ در پیچ نموده اند و این حکایت از قدمت این هنر باستانی نزد ایرانیان دارد .

دوران اوج این هنر ، دوره بعد از اسلام در ایران بوده است ، با نفوذ اسلام به ایران و منع مصور کردن تصویر انسان و دیگر جانداران ، هنرمند ایرانی راهی دیگر را برای بروز خلاقیت خود ارائه نمود و آن هنر تذهیب بود ، او می توانست با اینکار هم خلاقیت خود را بروز دهد و هم عشق و علاقه خود را به دین اسلام و کتاب آسمانی اش نشان دهد . تا قرن سوم هجری بدلیل حاکمیت خط کوفی که خود خطی هندسی و با نقوش تزیینی فراوان بود ، نیازی به تزیین کتاب آسمانی مسلمانان احساس نمی شد ، ولی در قرن سوم هجری با ابداع خطوط شش گانه توسط هنرمند بلندآوازه ایرانی "ابن مقله بیضاوی شیرازی" و نگارش قرآن با خط نسخ ، بدلیل آنکه خط نسخ خطی خشک و خشن و در سطح حرکت می کند و هیچگونه تزئیناتی ندارد ، تذهیب به مدد خط نسخ آمد تا سطح نفوذ آنرا در عمق روح و جان بینندگان وسعت بخشد .

در ابتدا هنرمندان سرسوره ها را با رنگ طلا رنگ آمیزی می کردند و بعدها رنگ های دیگر همچون زعفران ، نیل و لاجورد بدان اضافه شد ، به مرور زمان دامنه تذهیب گسترش یافت ، دور صفحات را نیز با جدول های طلایی تزئین نمودند و تا قرن ششم هجری همین شیوه ادامه داشت .

در قرن ششم هجری خط زیبای نستعلیق بدست هنرمند بزرگ ایرانی "میرعلی تبریزی" ابداع گردید و رقابت تنگاتنگی بین هنرمندان خوشنویس و تذهیب بوجود آمد ،

خط نستعلیق برای نگارش دیوان شاعران بزرگ و فرمان های پادشاهان بکار گرفته شد و تذهیب نیز نقش خود را در این میان بخوبی ایفا نمود . اشکال و فرم ها پیچیده تر و رنگ ها متنوع تر شده بودند . برای صفحه آرای قرآن فرمی جدید ابداع نمودند ، طرحی برای روی جلد ، شمسه هایی برای صفحات اول برای ثبت اسماء مقدس الله و حضرت محمد (ص) ، سرلوحی برای سوره الحمد و دو سرلوح برای دو صفحه سوره بقره و بقیه صفحات جدول کشی شده تا سوره ای دیگر و سرلوحی دیگر ، قرآن هایی موجود است که تمام صفحات آن با طرحی نو تذهیب شده اند .

تذهیب دامنه فعالیت خود را چنان گسترش داد و چنان در جان و دل بینندگان نفوذ کرد که خطی بدون تذهیب اثری ناقص بود و قبول طبع بینندگان خوش ذوق واقع نمی شد .

تذهیب بسان دیگر هنرها دارای مکاتب مختلف می باشد مانند مکتب بغداد ، مکتب تبریز ، مکتب هرات ، مکتب اصفهان ، مکتب زند شیراز ، مکتب قاجار و مکتب تهران . هر یک از این مکاتب را با توجه به طرح و نقش و رنگ های بکار برده شده در آن می توان از دیگر مکاتب تمیز داد . بطور کلی تذهیب قرون سوم تا پنجم هجری ساده و بی پیرایه ، سده های ششم و هفتم هجری نقش های محکم و حساب شده ، قرن هشتم زیبا و منسجم و سده های نهم و دهم را با طرح هایی ظریف و پرشکوه نام برد .

زیباترین و باشکوه ترین آثار را میتوان در مکتب هرات (سده نهم هجری) بدلیل ابداع نقوش بدیع و زیبا و گلهای رنگارنگ و مکتب اصفهان (سده دهم هجری) بدلیل تکامل نقوش و تنوع رنگ مشاهده نمود و در مکتب قاجار بدلیل راهیابی هنرمندان ایرانی به اروپا و تاثیرپذیری از مکاتب غربی سیر نزولی خود را طی نمود که خوشبختانه در سال ۱۳۰۹ خورشیدی به همت استاد فرزانه زنده یاد حسین طاهرزاده بهزاد هنرستان صنایع مستظرفه پایه گذاری و با تلاش و کوشش استادان بنام این هنر و دیگر هنرهای سنتی بار دیگر احیا گردید.

هنرمند تذهیب کار با وجود تمام سختی ها و مرارت هایی که در اجرای اثر دارد و اجرای یک اثر ممکن است ماه ها بطول انجامد چنان محو در جمال حضرت دوست است که غیر از او هیچ نمی بیند و غیر از یاد او نقشی نمی زند و خود را نمی بیند و به هیچ می انگارد و به همین دلیل تا قرن دهم هجری هیچ اثری یافت نمی شود که امضای هنرمند بر تابلویی خودنمایی کند و بعدها هم که مرسوم گردید در کمال تواضع و فروتنی با القابی همچون " کمترین ، کوچکترین ، اقل ، بنده ناچیز ، حقیر " و با شرم و حیا نام خود را می نگاشتند .

نگارنده این سطور از سال ۱۳۶۳ نزد هنرمند بلندآوازه تذهیب زنده یاد استاد عبدالله باقری (۱۳۶۸-۱۲۹۲) به فراگیری این هنر پرداخته و از محضر استاد بهره ها بردم ، تاکنون در بیش از ۳۰ نمایشگاه گروهی و دوسالانه ها و سه نمایشگاه انفرادی در تهران و یک نمایشگاه انفرادی در دهلی نو شرکت داشته ام . آثارم در کتب و مرقعات خوشنویسی بزیور طبع آراسته گردیده اند و نقشة ایران تذهیب شده در کتاب نگارگری سال دوم نظری چاپ شده است . یکی از آثارم نیز در موزه صنایع دستی تهران نگهداری می شود و هم اکنون نیز علاوه بر خلق اثر به تعلیم این هنر شریف در آموزشگاه ابرک در فاز یک اندیشه و انجمن خوشنویسان شهریار به علاقه مندان و شیفتگان این هنر سنتی و مقدس می باشم .

اکنون که یادی از استاد عبدالله باقری بمیان آمد حیف است که از اساتید معاصر تذهیب نامی نبرم ، همانانی که عمر پر برکت خود را در جهت احیای فرهنگ و هنر

این مرز و بوم نهادند تا ایران و ایرانی با هنر، شاخص جهانیان گردد . زنده یادان اساتید
علی درودی ، یوسفی ، نعمت‌اللهی ، حاجی‌اسلامیان ، حسین صفوی ، حاج میرزا آقا
امامی ، حاج مصورالملکی ، هادی خان تجویدی ، ابوطالب مقیمی ، حسین بهزاد ،
حسین ختایی ، عیسی بهادری ، محمد علی زاویه ، علی مطیع ، علی کریمی ،

داور پروین